

5. Олесь О. Твори в двох томах. Київ : Дніпро, 1990. Т. 1: Поетичні твори. Лірика. Поза збірками. З неопублікованого. Сатира. 1990. 958, [2] с.

6. Поліщук Я. Міфологічний горизонт українського модернізму. Монографія. 2-ге вид., доп. і перер. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2002. 392 с.

Шмигельська Катерина Ігорівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)).
Наукові інтереси: історія української літератури кінця XIX – початку XX століття.

Аліна Семенова
Наук. керівник – к. філол. н., доц. Ткаченко В. І.

ХУДОЖНЯ СВОЄРІДНІСТЬ ЛІРИКИ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ ПЕРІОДУ ЕМІГРАЦІЇ

Анотація. Статтю присвячено аналізу творчості Олександра Олеся періоду еміграції. Проаналізовано основні причини, які зумовлювали тугу за Батьківщиною. Виявлено емоційну експресивність у збірках «Чужиною», «Перезва». Осмислено новаторство у творчості та поетику символізму.

Ключові слова: ностальгія, поезія, журба, еміграція, символізм, художній образ.

Annotation. The article is devoted to the analysis of Oleksandr Oles's work during the period of emigration. The main reasons that led to great longing for the Motherland were analyzed. Emotional expressiveness was revealed in the collections «Chuzhina», «Perezva». Meaningful innovation in creativity and poetics of symbolism.

Keywords: nostalgia, poetry, mourning, emigration, symbolism, artistic image.

Олександр Олесь – один із найталановитіших українських поетів-емігрантів. Намагався знайти нову форму для української поезії, хотів наповнити свою творчість музикою, адже це єдиний спосіб передати душевний стан та переживання ліричного героя. Саме лихоліття революції спонукало Олександра Олеся емігрувати з України до Будапешта, потім до Відня та Праги. У збірках «Чужиною», «Перезва», «Кому повім печаль мою» автор наповнює вірші тугою та ностальгією за батьківщиною.

Олександр Олесь вважається засновником жанру романсової лірики в українській літературі, яка має ознаки романтичної. Його лірична поезія – це відлуння душі поета, світ, який він будував у своїх radoшах і печалях.

У ранній творчості Олександра Олеся, позначений впливом романтичної естетики, однією з найбільш важливих складових була лірично настроєва й музична поетична фраза, яка спроможна була відтворити в уяві читача індивідуалізований спосіб духовного переживання, що супроводжує шлях людини до вершин краси та мрії [Цуркан 2019: 17].

Новаторська сутність творчості Олександра Олеся полягає у поєднанні вітаїстичності його поезії та домінуючої риторикою концептів молодості, радості свободи, які повторюються у різних варіаціях і проявляються у динамічності енергії та природньому інстинкті. Олександр Олесь аналізує філософські погляди А. Шопенгауера і слідом за Ніцше заявляє, що мистецтво є єдиною справжньою і єдиною істинною формою існування: *Творіть! Що хочете творіть. / Будуйте, зносьте, жніть, варіть, / Мережте, грайте, шийте й сійте – / Щось з того вийде, стане, зійде* [Олесь 2011: 118].

Олександр Олесь прагнув плекати національну гідність українського народу через поетичну мову. Він наполегливо шукав засоби вираження, які б найточніше відображали його любов і захоплення Україною.

Перша його збірка періоду еміграції «Чужиною» наповнена журбою і болем. «В вигнанні дні течуть, як сльози» і «душа ридає, як дитина», – напише поет в одному з віршів: *Душа розірвана, як рана... / Бальзам далеко так, як сонце, / А сонце, сонце, як і щастя, / Там, там, лише в краю коханім* [Олесь 1990: 10].

Поет боявся неконтрольованої стихії революційних змін і вважав, що не варто експериментувати над народом, виснаженим бурхливими подіями.

Олександр Олесь розривається на двоє, між бажанням повернутися і усвідомленням наслідків повернення. Саме у поезії «В журбі я сонцю не радію...» можна побачити, що пережило його змучене серце: *В журбі я сонцю не радію, / В сльозах не бачу я весни... / В душі ношу єдину мрію, / Одну її пещу, лелію, / Вночі і вдень єдині сни... / Це – край мій* [Олесь 1990: 9].

Найбільше враження лишають по собі вірші: «Гробниці лицарів і статуї над ними», «Ах, як любив я в кірху Стефана», «Весна, Шенбрун, і липові алеї», «Пляж над Дунаєм» менше переконуючий – «Пратер», а вже таки в некорисному світлі показуються вірші: «Вона приходе завжди в певний час», «Сьогодні стрінемось», «Урбанікелер, Урбанікелер» – та химерне: «Ах, чим загою прірву рану». Та не можна заперечувати, що ці картини нічних столичних пейзажів є новими у нашому письмі та ліриці. Олександр Олесь, дійсно, мав талант витончено створювати напівсонне нічне місто поєднуючи її з дещо вимушеною безтурботністю світанку.

У віршах періоду міграції поет вибудовує образ Відня нового для його свідомості міста, європейської столиці з постійними екзотичними кав'ярнями. У його поезії «Вона приходе завжди в певний час» автор зображує віденську

кав'ярню, де сонячна пані, посміхаючись закоханому незнайомцю, п'є каву: *Вона приходе завжди в певний час, / І в певній льожі п'є поволі каву... / Ах, пані, скільки сонця в вас! / Таку усмішку соняшно-ласкаву / Я бачу перший раз!* [Олесь 1990: 42].

У поезії «Весна, Шенбрун і липові алеї», у якому описується міський пейзаж, залитий чистим повітрям і весняним сонцем. Це контрастує з тваринами, які прикрашають європейське місто, які страждають у клітках. І справді, тварини, опинившись на чужині, у пастці, нагадують поетові самого себе, що також у неволі, як кондор, даремно розправляє крила, щоб повернутися на батьківщину: *І чую рев звірячий, тужно-лютий... / Дивлюсь... І бачу з-за дерев: / Стоїть закутий у клітку лев, / А поруч з ним кондор розправив крила / І гріє їх на сонці веснянім... / «О воле мила!» / Не крикнуть їм* [Олесь 1990: 292].

Місто в уяві Олександра Олеся може мати зовсім інше обличчя, задумливе і криваве, спотворене болем. Нервово напруження ліричного героя, доводить до появи богомного елемента, забуття загрози смерті перед кінцем світу, а в останні дні – бажання жити, кохати. Наприклад, вірш «Ах, чим загою прірву – рану...», написаний у березні 1919 року, коли українські міста та села стали полями кривавих битв, коли панувало насильство і розстріли. Цікаво, що перші рядки кожної строфи, автор тривожно співпереживав у контексті, панорама міста в агонії, яке страждає від революційних потрясінь: *Навколо крики, трупи, кров... / Кругом горить, співають кулі, / Сюрчить десь близько кулемет, / Ідуть по вулиці патрулі... / Хтось тяжко їде по дорозі... / ... тіла на возі, / А вчора ще ішли на бій* [Олесь 1990: 306].

На тлі цієї моторошної картини головний герой марить про кохання: «Нехай живе життя й любов!».

Незабаром, у 1921 році опублікована збірка «Перезва» гострих і сатиричних віршів, що викривали життя та побут

народу. Поезії мають ритмо-мелодійний характер, адже поет прагнув вигравати їх на своїх музичних інструментах. Вважав, що саме музика зможе передати стан душі, боротьбу і суперечки людських почуттів.

Поет видав під псевдонімом В. Валентин і спорядив таким зверненням: «До читачів! (коли будуть). Я дуже перепрошую, що випускаю першу свою книжку без портрета і критичної розправи. Повірте, це не із скромности, а із за браку відповідних коштів» [Валентин 1921: 2].

Перша сатирична поезія збірки нам зображує старовинні традиції обряду шлюбу. Олександр Олесь бере за головну думку зображення гостро сатиричним чином життя, побуту та політичних принципів емігрантської громади, ідеєю якого є сатиричне висміювання традицій весілля з репрезентацією на радянський тоталітаризм. Сам вірш складається з 12 строф, які можна умовно поділити на 3 частини: 1 – початок презви, 2 – розпал застілля, 3 – «п'яний» кінець. У вірші вжито термін «Перезва» – частина українського весільного обряду, звичай, за яким родичі молодої після першої шлюбної ночі йшли або їхали з відповідними обрядовими піснями на частування до хати молодого.

Олександр Олесь дошкульно висміяв, продовживши традиції сатиричної поезії кінця ХІХ – початку ХХ ст. І. Франка, Б. Грінченка, Г. Самійленка, Лесю Українку та інших, які розбещують багато екзильних типів, попсувавши їх за вчинками, так званих, емігрантських егоїстичних «державних мужів». У цій збірці можна помітити багато схожих поезій, які відомі на весь світ, до прикладу у порівнянні із Тарасом Шевченком: «Борітеся – поборете, / Вам Бог помагає! / За вас правда, за вас слава / І воля святая!», тоді ж Олександр Олесь пише: *Борітеся – поборете, / Додому зовете, / Додому ви говорите, / А в Відні сидите* [Олесь 1921: 28], чим і хотів викрити тих осіб, які лише говорять, але нічого не роблять. Високопатріотичне

слово Олександра Олеся, можна, дійсно, співвіднести з Кобзаревою поезією, яка також є високохудожньою, чарівною і полум'яною та присвятив свій талант непереможній нації.

Вірші про міграцію сповнені туги та ностальгії за батьківщиною. Вірші збірки «Перезва» мають глибоко сатиричний зміст, спрямований на українських мігрантів, погляди яких є чужими для них самих. Пекучий сором за все, що відбувалося на очах письменника, і болісне розчарування в останній надії. Велику роль грало бажання повернутися на батьківщину, яка була одночасно одним злетом і падінням за іншим.

Олександр Олесь ніколи не забував свою українську землю, будучи навіть за кордонами своєї країни. Згадував усі неймовірні пейзажі рідної України, звичаї, традиції титульної нації. Здавалося б, для будь-кого це було просто буденністю, а для нашого талановитого письменника – особливим дивом, що символізувало тугу за Батьківщиною.

Таким чином, міграційний архів Олександра Олеся містить унікальні матеріали, що висвітлюють життєвий шлях письменника, чимало першоджерел автобіографічного характеру, які є джерельною базою для реального життя лірика, що сприяло підняттю наукового рівня дослідження його творчості.

Література

1. Валентін В. Перезва. Частина 1. Відень : Київ. 1921. 83 с.
2. Олесь О. Твори у двох томах. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». Том I. Лірика (еміграційна спадщина). 2011. 672 с.
3. Олесь О. Твори : В 2 т. Київ : Дніпро. Т. 1. 1990. 959 с.
4. Цуркан І. Лірика Олександра Олеся : поетика символізму : Монографія. Київ : Талком. 2019. 400 с.

Семенова Аліна Олегівна – здобувачка СВО бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)).
Наукові інтереси: історія української літератури кінця XIX – початку XX століття.

Анастасія Бесараб

Наук. керівник – к. філол. н., доц. Ткаченко В. І.

МІФОМИСЛЕННЯ У ЛІРИЦІ ОЛЕКСАНДРА ОЛЕСЯ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню міфічних компонентів у творчості Олександра Олеся та їхнього впливу на формування поетичної мови та індивідуального стилю автора. Розглядаються поетичні зразки, у яких міфологічні образи використовуються для вираження філософських думок та власних переживань автора.

Ключові слова: міфологічні образи, система міфологем, персоніфікація, пантеїзм.

Annotation. The article is devoted to the study of mythical components in the work of Oleksandr Oles and their influence on the formation of the poetic language and individual style of the author. Poetic samples are considered, in which mythological images are used to express philosophical thoughts and the author's own experiences.

Keywords: mythological images, mythologem system, personification, pantheism.

Актуальність нашої статті зумовлена потребою в детальному аналізі образів-міфологем та визначення міфічних мотивів у поетичному космосі Олександра Олеся. Однією із перших спроб дослідження міфопоетичних